

Олег Корнієнко: «В історії Сум дуже багато міфів»

СУМСЬКИЙ КРАЄЗНАВЕЦЬ ВИДАВ НОВУ КНИГУ І РОЗПОВІВ ПРО СУМСЬКУ ІСТОРІЮ

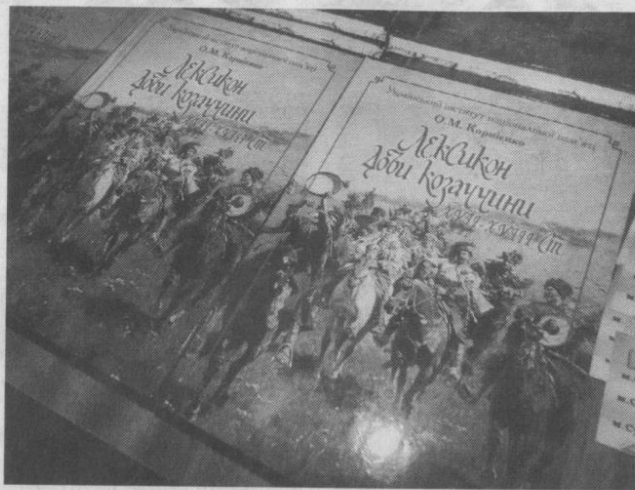
Володимир ПОШВА

ВИ ЗНАЄТЕ, хто такий «смок» чи хто така «фіндюрка»? А може, чули, що означає слово «локня»?

Саме про це йдеться у новій книзі сумського краєзнавця Олега КОРНІЄНКА «Лексикон доби козаччини XVII-XVIII ст.», яку було презентовано у Сумах минулого тижня. У виданні краєзнавець зібрав дві з половиною тисячі термінів із військової та побутової історії Слобожанщини минулих століть, більшість із яких забута навіть істориками. До речі, багато загаданих термінів протягом XVIII-XIX ст. перетворилися на прізвиська, які і зараз побутують в Україні, тож книга буде цікава і тим, хто вивчає історію власного родоводу. Ми говорили з Олегом Корнієнком не тільки про книгу, а й про історію Сум, популярні міські міфи та українця барокової доби.

❗ Як виникла ідея цієї книги?

Олег Корнієнко: Вона повинна була стати складовою частиною моєї монографії «Сумський слобідський козацький полк 1659-1765 рр.», що вийшла у 2008 р. Однак видавництво «Темпора» із певних причин змусило скоротити книгу, бо вона вже сягала 900 сторінок. Тому ця частина виявилася неопублікованою. Ще з 2010 р. планувалося видати її як окрему книгу, однак плани залишали-

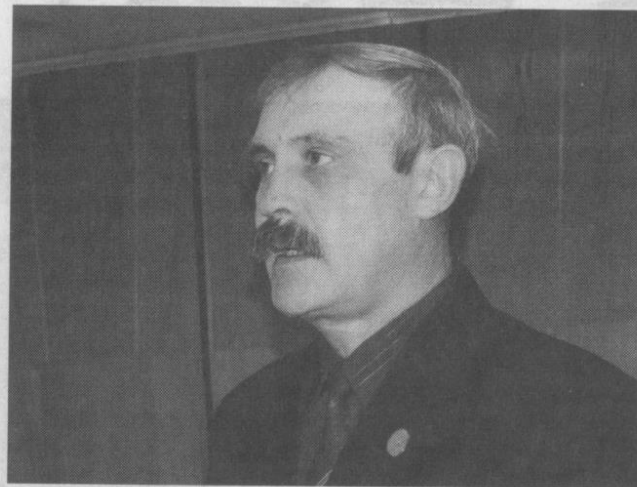
Ось, скажімо, слово «дунай» - зараз його знають як назву річки, але у XVIII ст. воно означало місцевість, де будь-яка річка виходила на широкий простір і розливалася. Або назва сучасних річок Локня і Лопань - у давнину перше означало «луг понад річкою», друге - «криниця на баговинні». У виданні є не тільки терміни - тут багато ілюстрацій, які дають зрозуміти, що ж насправді означають ці терміни. Епоха бароко - взагалі дуже цікава епоха в історії України, наповнена героїчним і трагічним, а барокова українська мова надзвичайно багата, насичена латинізмами, запозиченнями із тюркських мов чи московської мови. Особливо це характерно для мови нашої Слобожанщини.

❗ У Сумах багато істориків та краєзнавців, діє місцевий осередок Всеукраїнської спілки краєзнавців, який Ви очолюєте. Але чо-

тратила гроші на путівник про Суми, у якому масса історичних помилок. Загалом «промоція» міста з метою запросити сюди як можна більше туристів - ідея правильна, але виконується вона цілком за висловом «Хотіли як краще, а вийшло як завжди». І знаєте чому? Бо немає ніякого контролю громадськості, краєзнавців, бо ідеї народжуються і реалізуються в одному-двох кабінетах.

❗ Який період в історії Сум найменш досліджений?

О.К.: Темна пляма в історії міста - друга половина XVII-перша половина XIX ст. По-перше, значна частина архівів, за якими щось можна встановити, втрачена, у тому числі у результаті великих пожеж 1840-1841 рр. та подальших подій. У цей період у результаті рішень російського уряду Суми втратили магдебурзьке право і самоуправління і

на одна з версій. Багато міфів про Гарасима Кондратьєва - його намагаються записати то до вірних служак московському царю, то до українських націоналістів. Насправді ж він був людиною із типовим слобожанським менталітетом: «і нашим, і вашим», із своєрідною «багатовекторністю» - інакше не можна було. До речі, хоч у черговий раз підкреслити: його звали саме Гарасим, а не Герасим на російський манер. Не треба плутати нашого полковника із двірником із «Муму», як це деякі роблять. Із сестрою Кондратьєва пов'язаний ще один міф - про те, що вона була розбійницею і Гарасим звелів замурувати її в стіні Воскресенського храму. Романтично, але неправда. Насправді вона померла молодою невдовзі після шлюбу із Дмитром Зеленським і була похована із почестями. Недавно вигадали ще один міф, пов'язаний із Кондра-

міф про «молодців-гусарів», яких немовби у Сумах всі любили... Насправді ж, особливо відразу після формування полку, сумчани їх ненавиділи і просто били. І це тільки частина міфів, яких насправді ще немало.

❗ Як з історичної точки зору виглядає сучасна ситуація в Україні?

О.К.: Все це логічне продовження того, що відбувалося за минулі двадцять років. Відсутність справжньої національної еліти, тих, кому «за державу соромно», відсутність національного виховання молоді, профанація всього, у тому числі професіоналізму. Хто з нинішніх педагогів пам'ятає про виховні принципи видатного українського педагога Григорія Ващенка? Ми втратили старосвітську українську традицію. Духовний світ українця доби бароко був незмірно вищий, ніж у сучасної людини, як це не дивно. В моральній сфері

...видати її як окрему книжку, однак плани залишалися тільки планами, і тільки у 2013 р. вони стали реальністю. Зараз дуже важко видавати книги – приємно, що врешті вона вийшла. Це наша історична пам'ять, адже більшість із цих слів взагалі були забуті чи залишилися відомими лише вузькому колу істориків. Коли працював у архівах над історією Сумського полку, зустрів багато цікавих термінів, які передають відчуття тогочасної доби, її смак. Випишував їх окремо, потім дуже цікаво було знаходити тлумачення, яких для багатьох слів є декілька. Звичайно, я працював не один, мені допомагало декілька людей, залюблених у історію краю.

...спілки краєзнавців, який Ви очолюєте. Але чому досі місто не має фундаментальної чи хоча б науково-популярної праці, яка б описувала його історію?

О.К.: Тут багато причин. Одна людина цю роботу зробити не зможе – надто багато матеріалу треба опрацювати. Адже кожен період в історії Сум дуже своєрідний: полкова фортеця XVII ст., купецьке містечко с магдабурзьким правом, обласний центр, який виріс до сучасних меж буквально за 30 років. Потрібен творчий колектив, потрібно фінансування, потрібна потужна підтримка влади або громадськості. Міська влада поки що вибрала зовсім інший курс – в минулому році ви-

ми втратили магдабурзьке право і самоуправління і поступово занепадали – аж до відбудови, яка почалася після реформ 1861 р.

📌: А яка епоха в історії міста подобається саме Вам як досліднику?

О.К.: Кінець XVII - початок XVIII століття, період швидкого розвитку міста, період владарювання сім'ї Кондрат'євих у Сумах.

📌: В історії Сум чимало легенд, які з'являються і зараз. Які, на Ваш погляд, найбільш відомі?

О.К.: Самий відомий – це міф про сумки із золотом, які дали назву місту. Цього протопро не могло бути, а назва міста може походити від тюркського «су», що означає «вода». Але це од-

Недавно вигадали ще один міф, пов'язаний із Кондрат'євим, - мовляв, насправді батьком «міста» був не він, а московський воєвода Кирило Арсен'єв. У реальності він не мав навіть таких повноважень, та й не було у нього такого часу – надто багато було обов'язків. Але це тема окремої розмови. Ще один міф – супервидатна роль Харитоненка у розвитку міста в позаминулому столітті. Насправді ж роль Дмитра Суханова була не меншою, але він незаслужено забутий. До того Харитоненко був не стільки меценатом, скільки спонсором, тобто вигідно вкладав гроші у будівництво споруд у Сумах, отримуючи від цього відсотки. Чи

роко був незмірно вищий, ніж у сучасної людини, як це не дивно. В морально-етичному плані пересічний громадянин був вищий на порядок від сучасного, вже не кажучи про тодішню старшину чи козаків. Матеріальне життя не займало 99,9% свідомості, як зараз, а звідси - і висока духовність, побутовий символізм. Уявити, що в громаді знайдеться той, хто за гроші чи на підтримку влади зможе бити своїх сусідів палицею по голові, просто не уявляю. Та що там барокова доба... Моя бабуся знала «Кобзар» Тараса Шевченка напам'ять і читала його на досвітках, тобто, по-сучасному, на молодіжних вечірках. Можете зараз таке уявити? 📌